

A SPELEOLÓGUS KÖNYVESPOLCA

John Middleton—Tony Waltham:
THE UNDERGROUND ATLAS
A Gazetteer of the World's Cave Regions
(Földalatti atlasz. A világ barlangvidékeinek
lexikona)
Robert Hale Ltd. London, 1986. p. 240.

Az elmúlt évtizedekben számos olyan mű látott napvilágot, mely áttekintést nyújt Földünk karsztvidékeinek és barlangjainak földrajzi elterjedéséről. Ebben a témakörben minden eddigénél bővebb és megbízhatóbb információval szolgál a két világjáró angol barlangkutató most megjelent könyve. Ábécérendben, lexikonszerűen ismerteti a világ minden jelentősebb barlangvidékét, beleértve a nem karsztos eredetű barlangokat is.

A könyv első fejezete eligazításul földrészenként vázolja fel a karsztok elterjedését, a térképeken felnagyított fekete foltok jelzik a mészkővidékeket. Ezután következik az országokénti részletes tárgyalás. Külön címszavat kaptak a földrajzilag önálló egységek, mint például Európában a Baleárok, Korzika, Szardínia, Kréta. A jelentősebb karszterülettel rendelkező országoknál térkép mutatja a karsztok elhelyezkedését. A szerzők természetesen bővebb teret szentelnek azoknak az országoknak, melyek területén sok karsztvidék található. Ilyen karsztos „nagyhatalomnak” számít Európában Franciaország, Spanyolország, Olaszország, Jugoszlávia, Ausztria, a Szovjetunió és a szerzők hazája, Nagy-Britannia is. Az Európán kívüli térségek közül részletesebben foglalkoznak az Egyesült Államok, Mexikó, Kína, Indonézia, Pápua Új-Guinea és Malaysia karsztjaival. A szöveg közt megtaláljuk a világ 50 nagy barlangjának egységes kidolgozású térképét is.

Kíváncsian lapoztam fel a lexikonban a „Hungary” címszót, vajon mit írnak a szerzők Magyarországról? Két oldalt szentelnek hazánknak, közlik az ország térképét a karsztvidékekkel, valamint a Baradla alaprajzát. A szöveg jó összefoglalást ad Magyarország változatos karsztvidékeiről és barlangjairól. A magyar olvasót legfeljebb az zavarja, hogy a barlangnevek írása nem szabatos, például hiányzanak az ékezetek. Örömmel nyugtázzuk

viszont azt a megállapítást, hogy Magyarországon a mészkővidékeket oly nagy intenzitással kutatják, mint kevés helyen máshol a világon.

A szerzők szándéka az volt, hogy a nem szakember számára is könnyen érthető áttekintést adjanak a Föld barlangvidékeiről. Munkájuk leíró jellegű, könnyed, olvasmányos. Szándékosan nem közölnek földtani adatokat, nem bonyolódnak bele karsztgenetikai magyarázatokba. A szemléltetést 100 térképmelléklet és 41 fekete-fehér fénykép szolgálja.

Felhívják a világ barlangkutatóinak figyelmét arra, hogy Kína óriási karsztvidékei, valamint Délkelet-Ázsia trópusi karsztjai még jórészt feltáratlanok, hatalmas barlangjai ismeretlenek. Ez a térség kecséget manapság a legnagyobb felfedezések reményével. Jó lenne, ha ebbe a munkába a magyar kutatók is belekapcsolódhatnának.

Balázs Dénes

Paul Courbon—Claude Chabert:
ATLAS DES GRANDES CAVITÉS
MONDIALES
(A világ nagy barlangjainak atlasza)
1986

Az UIS és a Fédération Française de Spéléologie közös kiadványa. Előzménye az 1972-ben kiadott, P. Courbon által összeállított „Atlas des grands gouffres du Monde” (A világ nagy zombolyainak atlasza). A szerzők törekvése a világ legmélyebb és leghosszabb barlangjainak, valamint az országokénti „leg”-eknek bemutatása leírásban és térképeken. Így kerülhetett egy kötetbe a világrekorder ötszáz kilométeres Mammoth-barlang és a nigériai Birmin Kudu-barlang a maga 17 méterével, mint a legrövidebb említett barlang. (Mi magyarok mindenütt ott vagyunk! Nem sok közülünk van ugyan a Mammoth-barlanghoz, viszont a Birmin Kudu dokumentálása dr. Szentés György érdeme.) 89 ország barlangjairól olvashatunk a könyvben és 179 barlang térképét tekinthetjük meg.

A világ különböző tájairól származó információ mennyiségének eloszlása természetesen nem egyenletes. A közölt térképek eloszlásán lemérve ezt, azok kétharmada hét országból származik (Franciaország, Ausztria, Spanyolország, Olaszország, USA, Szovjetunió és Mexikó). A maradék egyharmad 27 országra esik, 55 országból nincs térkép, és ez utóbbiakból 25 csak néhány soros jegyzettel szerepel. A kimaradt országok jórészt nem érdektelenség miatt maradtak ki, hiszen köztük van Vietnam is. Az egyik szerző, C. Chabert elmondta, hogy egyszerűen összegyűlt egy kötetre való anyag, amit az 1986-os Világkongresszusra kiadtak. Ahonnan a felkérés ellenére információ nem érkezett, az kimaradt. Való igaz, hogy a dolgok természeténél fogva az ilyen kiadvány teljes és naprakész soha nem lehet, ám ezzel együtt ennyire a teljességet közelítő munka eddig nem született, méltó az UIS nevéhez és nélkülözhetetlen a nagyvilágba induló barlangkutató számára.

Összevetve a kötetet előzményével, felmérhetjük az elmúlt 14 év fejlődését a barlangkutatásban. Íme a világ első öt leghosszabb barlangja akkor és most:

1972

1. Flint Ridge-Mammoth Cave System (USA)	232 000 m
2. Hölloch (Svájc)	115 000 m
3. Optimiszticseskaja-barlang (SZU)	92 000 m
4. Greenbrier-Organ Cave System (USA)	70 080 m
5. Cuyaguatjeje-barlang (Kuba)	52 700 m

1986

1. Mammoth Cave System (USA)	500 506 m
2. Optimiszticseskaja-barlang (SZU)	157 000 m
3. Hölloch (Svájc)	133 050 m
4. Jewel Cave (USA)	117 965 m
5. Ozernaja-barlang (SZU)	105 300 m

Négyszázötven kilométer növekmény csak ez első öt helyen! Közben sajnos az 1972-es listán 19-es sorszámú Baradla az új huszonötös listáról lemaradt, miután ennek utolsó tagja is hosszabb 44 kilométernél.

Soha nem hallott adatainak érdekessége miatt közreadjuk a világ legnagyobb barlangtermeinek listáját, melyben ugyancsak sor került egy-két „trófosztásra”.

1. Sarawak-terem (Malaysia)	162 700 m ²
2. Torca del Carlista (Spanyolország)	76 620 m ²
3. Majlis al Jinn (Oman)	58 000 m ²
4. Belize-terem (Belize)	50 050 m ²
5. Verna-terem (Franciaország)	45 270 m ²

A valaha világelső Carlsbad-barlangi „Nagy-terem” (Big Room) a kilencedik helyre szorult.

A mély barlangokról, melyek közül 1972-ben kettő haladta meg az ezer méteres mélységet, megtudhatjuk, hogy ma már huszonhárom ilyen ismerünk, köztük legmélyebb a francia réseau Jean Bernard 1535 méteres mélységével.

Az atlasz egy teljes oldalt szentel hazánknak, bemutatja a Baradla alaprajzát, felsorolja tizenkilenc 100 méternél mélyebb és tizenkilenc 1000 méternél hosszabb barlangunkat — helyesírási hiba nélkül!

Dr. Kósa Attila

Carol A. Hill—Paolo Forti:
CAVE MINERALS OF THE WORLD
(A világ barlangi ásványai)
1986

Az amerikai NSS (National Speleological Society) kiadványa, amerikai—olasz szerzőpáros munkája. Előzménye a tíz évvel korábban Carol Hill által írt „Cave Minerals” (Barlangi ásványok). A szerző előszavában közli, hogy a korábbi kiadványt maga sem tekintette véglegesnek, inkább a barlangi ásványtan tudományágának élénkítésére szánta, és ki-

zárólag amerikai anyagot mutatott be. Az új könyvön valóban lemérhető a tíz év munkája, fejlődése. Nemcsak bizonyos képződmények létrejöttének jobb megértése, új módszerek alkalmazása okozza ezt, hanem az anyaggyűjtés módja is. A szerzők körlevélben kérték be a világ barlangkutatóitól a leírásokat és a fényképanyagot, ezzel a könyv nemcsak címében, hanem anyagában is valóban nemzetközivé vált. Nem hiányoznak a könyvből Czajlik, Borzsák és Prágai felvételei sem (József-hegyi- és Rákóczi-barlang).

A könyvet érdekes visszatekintés vezeti be, mely bemutatja az i.e. 852-ből származó első hiteles egyiptomi cseppkőábrázolástól napjainkig a barlangi ásványtan történetét.

A szerzők a továbbiakban a karbonátok, halitok, nitrátok, szilikátok, szulfátok, ércék és egyéb ásványok — szerves ásványok fejezetekben taglalják kb. 160 fajta ásvány és azok módosulatainak barlangi előfordulásait.

Külön fejezet foglalkozik speciális kérdésekkel, mint a kalcit—aragonit probléma, kormeghatározás, laboratóriumi módszerek, és sok más mellett nem felejtkezik meg a képződmények védelméről, helyreállításáról és a bemutatás módjairól.

A kötetet 38 színes, 130-nál több fekete-fehér fénykép és számos ábra illusztrálja. Óriási irodalomjegyzék és kitűnő tárgymutató egészíti ki a könyvet.

Dr. Kósa Attila

François—Marie Yann Callot:
PHOTOGRAPHIER SOUS TERRE
(Földalatti fényképezés)
1984, Paris

A francia geográfus ikerpár munkája nem a fényképezésre kíván megtanítani, hanem a már fényképezni tudók számára ismerteti a barlangi fotózás fortélyait. Ezért, ha a fényképezés alapjait érinti is helyenként a könyv, ezt a barlangi alkalmazhatóság kedvéért teszi. Taglalja a különböző fényképezőgépgyártmányokat és típusokat, ezek barlangi alkalmazhatóságát. Foglalkozik a megvilágítás eszközeivel a zseblámpától a legmodernebb vakutechnikáig, és közben nem felejtkezik meg a magnéziumról sem. Leírja az állványokat és egyéb géprögzítési módokat, a felszerelés csomagolását. Részletes ismertetést találhatunk a kötetben a felvételtechnikáról, a megvilágítás módjairól és a kompozícióról; a szerzők megemlékeznek még a fotós saját „göztermelésének” káros hatásáról is.

Az itt kiemelték és még sok minden egyéb sokkal részletesebben kerülnek tárgyalásra, mint általában a barlangász kézikönyvekben, hiszen ez a 260 oldalas könyv teljes egészében csak a barlangi fényképezéssel foglalkozik. Mégis, kissé közhely jellege lenne a leírtaknak, ha ki nem emelnénk a könyv különleges értékét, mely az illusztrációkban áll. A szerzők a világ számos táján készített nagyszerű, 123 db fekete-fehér és 77 db színes felvétele díszíti a kötetet, nem kevés közülük egész oldalas. Ez magában is szép teljesítmény, ám az igazán fontos az, hogy a kötet

végén a függelékben valamennyi felvétel „receptje”, a készítésnél felhasznált eszközök és módszerek is leírásra kerülnek a felvétel kicsinyített mása alatt.

A barlangi felvételek e kiváló ötlet- és példatára hasznos a fotósoknak és szép album a barlangász könyvespolcán.

Dr. Kósa Attila

R. Pavuza—W. Prohaska—H. Traindl:
**KARSTVERBREITUNGS- UND
KARSTGEFÄHRDUNGSKARTEN
ÖSTERREICH**
1:50 000, Blatt 76. Wiener Neustadt
Wien, 1985

Az Osztrák Barlangkutatók Szövetsége 1984-ben indította meg „Ausztria karszterjedési és karsztveszélyeztetettségi térképei 1:50 000” c. sorozatát. Az 1985-ben megjelent második füzet Bécsújhely környékét dolgozta fel.

A feldolgozás alapját Ausztria hivatalos 1:50 000 méretarányú, színes nyomású térképsorozata adja. Erre 2 fekete színnel nyomott transzparensfólia helyezhető. Az „A” fólia a karszt természetes állapotát tünteti fel: a karsztos területeket vízelvezetésük módjának megkülönböztetésével, a felszíni és felszín alatti karsztformákat, karsztjelenségeket, az állandó és időszakos víznyelőket és forrásokat stb. A „B” fólia egyrészt a hasznosításokat (vízmű, víztározó, idegenforgalom stb.) és védelmi intézkedéseket (védett területek, objektumok), másrészt a természetes állapotot veszélyeztető létesítményeket (utak, vezetékek, bányák, szeméttelpek, szennyvíztisztító telepek, szennyvízbevezetések, ipari üzemek stb.) tünteti fel.

A térképlapokat 50 oldalas, zömmel táblázatos összefoglalás egészíti ki a terület földrajzi, geológiai, morfológiai, hidrológiai áttekintésével, a hasznosítások és a potenciális veszélyek értékelésével.

H. T.

Ásványgyűjtő Figyelő

1985-tel kezdődően olyan új színfolttal gazdaggott a hazai földtani ismeretterjesztő irodalom, amely megérdemelten vonta magára a barlangkutatók figyelmét is. Ebben az évben a korábbi, stencilezett, szűk körben terjedő brosúra után megújult formában, tetszetős nyomdai kivitelben, megduplázódott tartalommal került a nagyközönség elé az „Ásványgyűjtő Figyelő” (továbbiakban ÁF) című folyóirat.

Az amatőr ásványgyűjtés és „geológuskodás” egyre jobban terjedő hobby hazánkban. Ez annak a következménye, hogy az emberek tömegei ismerték fel: a természetes környezet megismerése, szerete és védelme elsődrendű érdeke és kötelessége mindenkinek. (Az amatőr ásványgyűjtőket ne tévesszük össze a barlangi képződmények barbár elpusztítóival! A hivatalos ásványbörzéken bemutatott több

tízezer (!) ásvány között az azóta már elpusztult esztramosi barlangok képződményeinek néhány példányán kívül nem találunk barlangi ásványokat!).

Az ÁF, címével ellentétben, nemcsak a szoros értelemben vett ásványgyűjtőkhöz szól, hanem haszonnal forgathatják tanárok, természetjárók, geológus szakemberek és — barlangkutatók is.

Az egyes cikkek szakmai színvonala változó, de mindig korrekt és megbízható információkat tartalmaznak. Ennek eredményeként mindenki találhat a képzettségének, előismereteinek megfelelő színvonalú írást minden szakterületről. Eddig a következő témákból jelentek meg írások, többnyire rovatokba szedve: magyarországi ásványok (kvarc, kalcedon, wurtzit stb.), magyarországi ősmaradványok (tengeri sünök, halak stb.), túrajavaslatok gyűjtőknek (Gánt, Sárísáp stb.), ősrégészet, gyűjtők és gyűjtemények bemutatása, hazai és külföldi múzeumok és börzebeszámolók. A barlangos témát eddig két írás képviselte, amelyek a Cserszegtomajkútbarlangot és a Beremendi-barlangot mutatták be. Ezekon kívül könyvismertetés, tévgeológia rovat, természetvédelmi és néprajzi cikkek, apró hírek teszik színesebbé az ÁF egyes füzeteit.

Az ÁF szerzőgárdájának összetétele igen változatos. Egy része a geológus szakemberek közül kerül ki, akik valamilyen szakterület specialistái, így az adott téma kiváló ismerői. A többiek között találunk tanárt, orvost, főiskolai hallgatót, geodétát, ősrégészt, ipari alpinistát, erdészt, természetvédelmi felügyelőt, néprajzkutatót. Egyben megegyeznek: szívügyüknek tekintik a földtani ismeretterjesztést, cikkeiket tudásuk legjavát nyújtva írják meg.

A viszonylag gyors átfutási idő (3—4 hónap) kedvező az új eredmények mielőbbi közkinccsá tételéhez, a közérdekű információk időbeni célbaéréséhez.

Tekintve, hogy a barlangkutatók a Föld szilárd kérgében mozognak, azzal „testközeli” kapcsolatban vannak. A kizárólag a barlangi mászást és fizikai erőpróbát kereső „artistákat” leszámítva, a nyitott szemmel járó barlangkutatók lépten-nyomon földtani jelenségekbe botlanak, a tektonikus hasadéktól kezdve a falon csillogó ásványcsodáig. Minél több ilyen jelenséget ismer fel valaki, annál gazdagabb, tartalmasabb lesz a sportteljesítményen túl is a barlangi túrája, különösen akkor, ha az egyes jelenségek magyarázatát, keletkezésük módját is ismeri. A már meglévő tudás szinten tartására, új ismeretek, információk szerzésére alkalmas lehetőség az ÁF folyamatos tanulmányozása is.

Az évi négy, egyenként kb. 60 oldalas füzet előfizetési díja 100 Ft. Megrendelhető a következő címen:

*ÁF Szerkesztőség, ELTE Ásványtani Tanszék
1088 Budapest, Múzeum krt. 6—8.*

Ugyanezen a címen kapnak választ az olvasók a felmerülő kérdéseikre, kíváncsiságaikra is. A szerkesztők szívesen veszik mindenkinek a jelentkezését, akinek valami közölnivalója van a fent említett témakörök valamelyikéből, így barlangi témából is.

Vincze Péter